

שבוע טוב

Číslo 8/5767

8.prosinec '06

Chanuka 5767

Část druhá – halachické předpisy

Babylonský talmud traktát Šabat 21 b

originál a český, komentovaný překlad

בית ש"מאי אומרים: יום ראשון מדליק ש"מנה, מכאן ואילך פוחת
והולך ובית הלל אומרים: יום ראשון מדליק אחת, מכאן ואילך
מוסיף והולך. אמר לולא: פליגי בה תרי אמוראי במערבא, רבי יוסי
בר אבין ורבי יוסי בר זבידא, חד אמר: טלמא דבית ש"מאי - כנגד
ימים הנכנסין, וטלמא דבית הלל - כנגד ימים היוצאין. וחד אמר:
טלמא דבית ש"מאי - כנגד פרי החג, וטלמא דבית הלל - דמעלין
בקדש ואין מורדין. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: שני זקנים
היו בצידן, אחד עשה כבית ש"מאי ואחד עשה כדברי בית הלל, זה
זותן טלם לדבריו - כנגד פרי החג, וזה זותן טלם לדבריו - דמעלין
בקדש ואין מורדין. תנו רבנן: זר חנוכה מצוה להניחה על פתח
ביתו מבחוץ. אם היה דר בעלייה - מניחה בחלון הסמוכה לרשות
הרבים. ובעלת הסכה - מניחה על שלחנו, ודין. אמר רבא: צריך זר
אחרת להשתמש לאורה. ואי איכא מדורה - לא צריך, ואי אדם
חשוב הוא, אף על גב דאיכא מדורה - צריך זר אחרת. מאי חנוכה?
דתנו רבנן: בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה תמוזא איזון, דלא למספד
בהון ודלא להתענות בהון. שיעשעכסו יוונים להיכל טמאו כל
השמונים שבהיכל, וכשגברה מלכות בית השמונאי ונצחום, בדקו
ולא מצאו אלא פך אחד של שומן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול,
ולא היה בו אלא להדליק יום אחד, ולעשה בו ז'ס והדליקו ממנו
שמונה ימים. לשנה אחרת קבלום ולעלאום ימים טובים בהלל
והודאה.

Bejt Šamaj¹ tvrdí: První den se rozsvítí 8 světel a postupně se počet zmenšuje², ale Bej Hillel (=žáci Hillela) tvrdí: První den se rozsvítí 1 světlo a postupně se přidává. Ulla řekl: Na západě (země Jisraelské) žili dva amoraim, rabi Jose, rabi Abin a rabi Jose b. Zebida, a v tomto se lišili:

První z nich tvrdil, že důvod Bejt Šamaje je, že to odpovídá tomu, jak přicházejí dny³ a důvod Bejt Hillela je, že to odpovídá dnům, jež z Chanuky uplynuly.

Avšak druhý z nich tvrdil, že důvod Bejt Šamaje je, že to odpovídá počtu býčků obětovaných o Svátku⁴, zatímco důvod Bejt Hillela je, že ve věcech svatosti se stoupá, nikoli klesá.

Rabba b.Bar Hana řekl: V Sidonu⁵ žili dva starší⁶, jeden z nich konal jako Bejt Šamaj a druhý jako Bejt Hillel- a první zdůvodnil své konání tím, že to odpovídá počtu býčků o Svátku, a druhý tím, že ve věcech svatosti stoupáme, ne klesáme.

Rabíni učili: je povinností umístili chanuková světla u dveří domu venku⁷, pokud někdo bydlí v horní místnosti, umístí je do okna, jež je nejbližší do ulice. Avšak v době nebezpečí⁸ stačí, když bude stát na stole. Raba řekl - kvůli osvětlení se vyžaduje další světlo⁹, ale je-li tam planoucí oheň, není to nutné. Pokud

však jde o významnou osobu¹⁰, vyžaduje se další světlo.

Jaký je důvod Chanuky? Naši Rabíni učili: Dny Chanuky začínají 25. kislevu, jichž je 8 a během nichž je zakázáno truchlit za mrtvé a postit se.¹¹ Neboť když Řekové vstoupili do Chrámu, znesvětili všechnu olej uvnitř, a když je Hasmoneovci přemohli a zvítězili, hledali a našli jednu nádobku oleje s pečeti velekněze¹², jež však obsahovala **olej dostačující k svícení na jeden den; tehdy se stal zázrak a světla hořela po 8 dní.**

Dalšího roku byly tyto dny určeny za svátek s odříkáváním halelu¹³ a díkůvzdáním.¹⁴

¹ označení pro žáky rabína Šamaje

² o jedno světlo méně každý následující den

³ tj. každý večer se musí zapálit tolik světel, kolik dní zbývá do konce Chanuky

⁴ „Svátek“ bez dalšího určení odkazuje vždy ke Stánkům-Sukot. První den se obětovalo 13 býčků, druhý den 12 atd., vždy každý další den o 1 méně-viz Nu:29-12 a n.

⁵ - tj. na pobřeží Fénicie

⁶ slovo „Zaken/ zekenim“ označuje často učence, bez ohledu na věk –Kid.32b

⁷ tj. aby se rozhlásil zázrak. Jejich domy se neotvíraly přímo do ulice, a le do dvora, tam musela být světla umístěna –Raši

⁸ tj. náboženské persekuce

⁹ ve shodě s názorem uvedeným výše, že světla Chanuky nesmí sloužit k osvětlení

¹⁰ jež není zvyklá pracovat při světle ohně

¹¹ Megila Taanit, dosl. „svitek postění“

¹² tj. nedotčenou a neposkvřenou

¹³ Halel = Ž 113-118, říká se o všech svátcích))

¹⁴ r. 165 př.e.o.l., přesně o 3 roky dříve ve stejný den vztyčily Antiochus Epiphanus pohanský oltář v Chrámu a byly na něm obětovány oběti-viz 1.Mak,41-64 – viz minulé číslo týdeníku Šavua tov

Rav Mendel Weinbach - „Talmudické pohledy na Chanuku“

(Text je upravenou přednáškou, v originále je dostupný na kazetě Jeruzalémské Audio knihovny na Or Somaja. Rav M.W je děkanem Or Somaja v ústřední koleji v Jeruzalémě)

Základní micvou Chanuky je oslavit „zázrak, jenž se stal“ rozsvěcováním chanukije po osm dní. Ačkoliv je dosti zajímavá disputace mezi školou Šamaje a školou Hillela, zda každý den zvyšovat počet světel od jedné do osmi, anebo začít s osmi a každý den z osmi jednu svíci ubírat, konečná halacha se řídí podle školy Hillela, jež argumentuje, že máme přidávat svíci každý den. Stojí však za to podívat se na diskusi mezi Bejt Šamaj a Bejt Hillel, kvůli mnoha průnikům do Chanuky.

Zdůvodnění Bejt Šamaje pro ubírání světel se vztahuje k parim- býčkům, obětovaným o Sukot v Chrámě, kteří byli v každém ze sedmi dní Sukot obětováni v sestupném počtu od 13 do 7, celkem 70 býčků, což odpovídá 70 národům světa. Tyto parim mají dvojí rozměr. Jeden je, že se máme starat o materiální i duchovní blaho celého světa (Talmud nás učí, že 70 národů světa je ve stavu neustálého úpadku). Obětujeme-li oběti, uvolníme energii, jež přinese požehnání nebes celému světu (Kdyby Babyloňané a Římané, kteří ve své době Chrám zničili, pochopili, čeho se pro ně dosáhne obětmi, spíš by se svými jednotkami přišli Chrám chránit, než jej zničit.). Je to tedy výraz starosti o celý svět, neboť bez energie vytvořené našimi obětmi svět upadá. Druhý rozměr parim je dodat zvláštní energii židovskému národu, aby si vzpomněl, že je celkem, vyvoleným B-hem k tomu, být světlem národům, aby jej inspiroval a posílil odolnost vůči negativním zhoubným pohanským vlivům 70 národů, což je vyjádřeno sestupným počtem obětí. Tedy rozsvěcovat chanukiji v sestupném počtu symbolizuje zmenšující se účinek této entropie na svět a zmenšující se vliv 70 národů na Židy.

Naneštěstí 70 národů světa nepochopilo podstatu obětí v Chrámě. A tak Židé protřpěli v průběhu věků bezpočet pogromů a zničení dvou Chrámů. I když Řekové ve skutečnosti Chrám nezničili, poskvřili jej. Chanuka oslavuje návrat svatosti do Chrámě po jeho znesvěcení Řeky. Bejt Hillel argumentuje, že ježto Chrámě byla vrácena jeho svatost a ježto ve věcech svatosti (keduš) stoupáme, měli bychom rozsvěcet světla ve vzestupném počtu, abychom vyjádřili toto stoupání keduši.

Chanuka vznikla v Izraeli během helénistického útisku, zvaného galut javan. Tento třetí exil trval 180 let, a byl nazýván exodem temnoty, neboť Řekové vynaložili všemožné úsilí, aby donutili Židy vidět a chápat svět způsobem, jenž je cizí Tóře. Temnota proto, že není větší temnoty, než ztročení lidské mysli. Galut javan je vždy popisován jako temnota, protože bylo odňato světlo Tóry.

Tma je nepřítomnost světla. Temnými nazýváme negativní věci, jež jsou opakem dobra. Zlo je temnota. Avšak se zlem v tomto světě lze zápasit. Můžete útočit bojem se vším, co je v tomto světě špatné; anebo můžete vytvořit tak oslňující světlo, že tím tma vybledne. Chanuka vyjadřuje vítězství světla nad tmou. Otázkou však je, která strategie je účinnější: spálit a zničit zlo, nebo udělat větší světlo, aby zmizela tma?

Podívejme se blíže na povahu plamene. Má dvě odlišné vlastnosti: spaluje a vydává světlo. Máme v našem zápase proti zlu ve světě zlo zničit, spálit, nebo osvětlením Tóry stvořit silnější světlo a rozptýlit tak tmu? To je podstatou machloket- rozporu mezi Bejt Šamaj a Bejt Hillel. Obě metody jsou platné, ale co má být hlavní pro Židy, čemu se máme naučit z události Chanuky?

Bejt Šamaj i Bejt Hillel se shodli na účelu zapalování chanukije- má znovu rozlít v nás světlo vítězství nad temnotou. Oba se také shodli, že každý večer má být počet svíci jiný, aby se naznačilo, že každý den zázraku je jedinečný. Tuto jedinečnost však lze vyjádřit buď přidáním či ubráním svíce každý den. Bejt Šamaj učí, že zápasíme proti negativním, rozkladným vlivům převládající pohanské světové kultury obětmi (nebo modlitbami, když nemáme Chrám) a tím rušíme jejich účinek na nás, jak to odráží zmenšující se počet obětních parim o Sukot; a měli bychom tedy stejným způsobem zapalovat chanukiji: začít s osmi svícemi a každý večer ubrat jednu. Palčivost plamene symbolizuje slábnoucí vliv negativních sil světa na nás, zničení řeckého pohanství a konečné zničení zla ve vesmíru.

Na druhé straně Bejt Hillel chápe zápas proti nemoralitě světa nikoli jako střet, ale jako závažný důvod pozvednout se duchovně, stát se vtělením morálky ve světě svým životem podle zásad Tóry. Celý svět nás tak bude vidět a pokusí se napodobit nás. Účinnější metoda zrušení tmy, říká Bejt Hillel, je zjasnit světlo Tóry nikoli vypálením zla, ale zesílením našeho vlastního světla jakožto národa Tóry. Proto každý večer zvýšíme počet svíci, abychom si připomněli svou odpovědnost jakožto Židů trvale zesilovat světlo znalosti a pochopení Tóry ve světě; zmařit tmu zla tím, že se staneme světlem národům.

Až přijde Mesiáš, všechny národy světa poznají, že vše, co dělaly k vlastnímu obohacení, budování vojenských sil, vědecké objevy, vedoucí k hospodářské moci, smyslem všeho bylo, jaký účinek to má na Židy. Máme být „světlo národům“. To je naše zvláštní úloha, B-hem nám daná na tomto světě. Když jednáme jako světlo, když děláme něco, abychom vnesli světlo Tóry do světa, pak je v něm světlo! A když není, když se neučíme Tóru a nevykonáváme micvot, když asimilujeme, B-h

nám pošle Babyloňany, Peršany, Řeky, Řimany, křižáky, pogromy, osvícenství a emancipaci, západní svět a všechno ostatní, co se stalo v průběhu dějin. Bylo to posláno, aby nás povzbudilo, probudilo a vyburcovalo k našemu původnímu účelu.

Jestliže chceme zapomenout na svůj účel a pokoušíme se stát 71.národem světa, B-h nás zastaví. Nehodlá k tomu mlčet. Nemůžeme být 71.národem, neboť pak určitě celý svět padne do marastu nemorálnosti a zhouby. Musí být aspoň jeden národ, který bude táhnout všechny vzhůru a neutече od své odpovědnosti. Pokud to nebudeme dělat, vždy někdo přistoupí a připomene nám, že jsme Židé a máme svou odpovědnost.

Proč selhaly všechny pokusy Židů stát se 71.národem-asimilovat ?

A nemyslete si, že to dost tvrdě nezkoušeli, Židé v naší době zkoušeli snad víc než kdy jindy zakrýt či zapomenout své židovství a zamíchat se do „tavicího kotle“, smísit se se zbytkem světa. Víte, proč to selhalo? Z jednoho prostého důvodu: „můžete změnit svého Mojžíše, ale nemůžete změnit své nosy“, to znamená: můžete prohlašovat všechno možné, v co věříte, a můžete se oblékat jako *oni*, a jíst *jejich* jídlo, zpívat *jejich* písně, mluvit *jejich* jazykem a všechno dělat jako *oni*, ale VŽDYCKY tam bude někdo, kdo rozpozná nějaký znak vašeho židovství a připomene vám je. To je jeho účel, B-h je posílá, abychom si otřesem uvědomili, co jsme a že nikdy nemůžeme být částí *tamtěch* 70 národů, neboť hrajeme jedinečnou roli ve světě.

Naši Moudří nám řekli, že na konci dní musí přijít zkouška, jako post-norimberská zkouška, jen s tím rozdílem, že bude pouze jeden soudce. Jediný Soudce: B-h. A B-h se zeptá 70 národů: „Co jste dělali k prosazení Tóry na tomto světě?“ Talmud říká, že všechny národy vystoupí se svým novým pochopením světových dějin a budou se snažit získat zásluhu, že umožnili Židům učit se Tóru, protože jim poskytovali takové nezbytnosti jako tržiště, silnice, mosty a koupelny. Ale B-h odmítne jejich křik a řekne: „I když vaše konání skutečně přineslo prospěch lidu Tóry, pouze Můj B-ží plán dějin světa vás postavil tam, kde jste to dělali, avšak vaše pohyby byly jen sobecké, ekonomické kořistění či fyzické uspokojení“. V širším, historickém smyslu, persekuce Židů, i když vedená primitivním antisemitismem, byla také součástí B-žího plánu připomenout Židům jejich poslání na tomto světě.

Až tedy rozsvítíme letos svou chanukiji, mějme na mysli, že v našem střetu s „temnotou“ nechceme užívat plamene k tomu, abychom svět spálili a zničili, ale k tomu, abychom osvětlili svět Tórou. Chceme osvětlit cestu všem národům, aby mohly prospívat fyzicky i duchovně. Recept na překonání temnoty v současnosti je úplně stejný jako v dobách helénského útisku: zesílení našeho světla. Jestliže posílíme své učení a posílíme svou svatost, staneme se vskutku „Světlem národům“.

Šťastnou chanuku!

Lamed vav cadikim – 36 spravedlivých

V minulém čísle jsme si řekli, že během chanukových dní je zapáleno celkem 36 svící (První den se zapaluje jedna svíce chanukové menory, druhý den dvě a poslední den svítí celý svícen $1+2+3+4+5+6+7+8=36$) a že se budeme tímto číslem obšírněji zabývat. Z tohoto hlediska je s třeba v souvislosti s chanukou připomenout radici třiceti šesti skrytých spravedlivých. Podle této legendy spočívá osud světa na existenci třiceti šesti cadikim (spravedlivých), kteří zůstávají neznámí či skrytí. Ve starých textech židovské tradice je téma třiceti šesti spravedlivých zcela odděleno od tématu skrytých spravedlivých. Podle biblické knihy Šalamounových přísloví (10,15) je "spravedlivý základem tohoto světa" (vecadik jesod haolam). Ve smyslu tohoto výroku je tedy svět spravedlivými nesen. V Talmudu nacházíme mnohé výroky, které říkají, že v každé generaci je určitý počet spravedlivých, kterým je propůjčeno důstojenství Avrahama, Jicchaka a Jakova. Mluví se tu vesměs o třiceti osobách. Číslo bylo stanoveno číselnou interpretací slova jhjh - jihje (Gen. 18,18). Podle tohoto výkladu B-h slíbil praotci Avrahamovi, že už nikdy nebude světu chybět 30 spravedlivých, tj. takových, jako je on sám. Myšlenky tohoto typu byly

připisovány různým palestinským a babilónským autoritám konce 4. století, zejména slavnému rabimu Šimonovi bar Jochaj. Jeden z těchto učenců - Jošua ben Levi - vyjádřil názor, že pokud si to Izrael zaslouží, bude 18 spravedlivých žít v zemi Izraelské a 12 mimo ni. Jiní byli toho názoru, že jsou to nežidovské národy, které si uchovaly existenci díky těmto třiceti spravedlivým. V takovém případě spravedliví buď pocházejí z těchto národů, nebo žijí mezi nimi. Ochraňují svět tak, jak to dělal ve své době Avraham. Jiná tradice, s kterou se setkáváme v Babilónském talmudu, mluví o čtyřiceti pěti spravedlivých, kteří mají stejnou úlohu. Babilónský učenec 4. stol. rabi Abbaja, uvádí jako první v této souvislosti číslo **třicet šest**: "Nikdy světu nechybí 36 spravedlivých, kteří každého dne vítají B-žskou přítomnost." Setkání s B-žskou přítomností zde zastupuje ideu o udržování světa. I v tomto případě se 36 vysvětluje rovněž mysticky: je údajně odvozeno z číselné hodnoty jednoho slova z Izaiášova výroku: Ašrej kol chochej **lo**, tedy "Blaze těm, kteří doufají v **něho**." (30,18) V hebrejštině má každé písmeno svou číselnou hodnotu. Číselná hodnota hebrejského slova **lo** (jemu; zde: v něho) - je **36**. Tímto způsobem se může verši rozumět takto: "Blaze těm, kteří doufají v **oněch 36**" - totiž těm, kteří

spoléhají na **36** **spravedlivých**. Až do 19. století se ani v žádné staré židovské legendě, ani v pozdější rabínské a kabalistické literatuře neobjevuje myšlenka, která by s třiceti šesti cadikim spojovala fakt, že jsou neznámí a skrytí. Ani tam, kde je připomínán zb-žný člověk, který naplňuje své poslání zcela ve skrytosti, se nikde nesetkáme být jen s úmyslem uvést takové počínání do vztahu s tématem zachovávání světa prostřednictvím třiceti šesti spravedlivých.

O spravedlivém a zb-žném člověku, který koná dobré skutky, jež zůstávají lidem neznámé, nebo vede ve skrytosti ctnostný život způsobem více či méně paradoxním, se zachovala řada starých legend. Nejstarší z nich pochází ze 3. století a je uvedena v traktátu Jeruzalémského talmudu vztahujícím se k postním dnům. Podle této legendy rabbi Abbahu vyrozuměl ze snu, že jestliže se bude jistý muž modlit o déšť, pak bude pršet. Rabi dal muže zavolat a zeptal se ho: "Jaké je tvoje zaměstnání?" On odpověděl: "Každý den se dopouštím pěti hříchů. Vyvolávám prostitutky, zametám v divadle, nosím obleky prostitutek do lázní, tančím před nimi a bubnuji přitom na buben." Rabi se ho zeptal: "Co jsi udělal dobrého?" On odpověděl: "Jednoho dne jsem zametal v divadle, když tu přišla nějaká žena, přitiskla se vzadu ke sloupu a plakala. Ptal jsem se jí: 'Co se ti stalo?' Odpověděla: 'Můj muž je ve vězení a já bych chtěla zaplatit výkupné.' Prodal jsem svoji postel a příkrývku, a když jsem jí peníze dával, řekl jsem: 'Hle, trochu peněz, zaplat' výkupné za svého muže a nestaň se ženou špatného života.'" Rabi mu řekl: "Ty jsi vskutku hoden toho se modlit a ať je tvoje modlitba vyslyšena."

Tato stará legenda je stejného typu jako příběhy, které se vyprávěly ve středověku. Nacházíme je například ve sbírce legend, kterou sestavil v 11. stol. Nissim ben Jakov z Keruanu (sev. Afrika), nebo v Sefer chasidim (Knize zb-žných) rabího Jehudy Chasida (Zb-žného), který žil ve 12. století v Řezně a ve Špíru. V těchto příbězích se však nikde neobjevuje myšlenka, že by ti, o kterých bylo pojednáno výše, představovali nějakou zvláštní kategorii spravedlivých, kteří naplňují své poslání zásadně inkognito. Můžeme také předpokládat, že idea skrytých spravedlivých je součástí folklóru náb-ženského hnutí, které zachvátilo v 13. století německé židovstvo (nazýváme ho německý chasidismus v protikladu k pozdějšímu chasidismu polskému) - utváření legendy se dobře shoduje s celkovým postojem chasidů k životu. V každém případě se poprvé objevila u německých a polských Židů, tedy u těch východních

Židů, kteří dostali jméno Aškenázové. V jazyce Aškenázů - jidiš - je dokonce zvláštní slovo pro skryté spravedlivé, lidová mluva je nazývá lamedvovniks. Lamed-vav je hebrejský indikativ čísla 36. Když se v Polsku zrodil chasidismus, byla už legenda velmi rozšířená. Chasidští autoři často mluví o dvou typech cadikim: jedni jsou skrytí (hebr. nistar), druzí (hebr. mefursamy tj. známý), naplňují své poslání pod kritickým pohledem veřejnosti. Skrytí spravedliví stojí na vyšším stupni, neboť nejsou vystaveni svodům marnosti, spojeným nerozlučně s veřejným působením. Mnozí z nich se snažili ze všech sil, aby jejich obraz v očích lidí byl v co nejostřejším kontrastu s jejich skutečnou přirozeností. Podle některých legend je jedním z těchto spravedlivých sám **Mesiáš**. V době, která toho bude hodná, se může jako takový projevit. Podle dalších legend umírá skrytý spravedlivý v okamžiku, kdy je poznán. O jednom z nejslavnějších chasidských světců, rabi Lejb Saresovi se uvádí, že byl v tajném spojení se skrytými spravedlivými a obstarával jim nejnnutnější hmotné potřeby. O něco později se tento motiv objevuje znovu, tentokrát v souvislosti se samotným zakladatelem chasidismu Israelem Baal Šemem---

Známe dvě kabalistické knihy z 18. století, o jejichž autorech se traduje, že patřili mezi Skryté spravedlivé. Jsou to: rabi Neta ze Slnawy a rabi Ejcik, který byl šochetem (rituálním řezníkem) v malé vsi Zuravice u Přemysle. V úvodech k jejich dílům, která byla prokazatelně zveřejněna až po jejich smrti, uvádějí současníci pověsti týkajícími se jejich pravé totožnosti. Kdyby se tak přibližně před padesáti lety rozhodli horliví ruští chasidim uspořádat Baal Šemovu korespondenci a tím podepřít a podložit legendy, které se o něm vyprávějí, určitě by tam zařadili dopisy, které si, jak se uvádí, vyměňoval Mistr s mnohými skrytými spravedlivými. Sbírkou chasidských legend 19. století nám uchovaly z tradice a historek kolem lamedvovniks mnoho pozoruhodného.

Schwarz-Bart fabuluje, že skutečnost příslušnosti k třiceti šesti spravedlivým byla rodovým dědictvím, a to dokonce dědictvím vědomě akceptovaným, které přecházelo z otce na syna. To je nesmysl. Podstatné na této historii je právě to, že skrytým spravedlivým může být kdokoli - náš bližní, člověk, jehož pravou přirozenost nemůžeme nikdy s určitostí předvídat. Tato pojetí nás chrání před pokušením vynášet ukvapené morální soudy. A obsahuje také poněkud anarchistickou mravní konsekvenci: Co když právě váš souseď je jedním z třiceti šesti spravedlivých?

Výklad sidry Vajišlach Berešit/Geneze 32,4 - 36,43

"Vajišlach Jakov malachim lefanav el Esav achiv arca Seir sde Edom." Vyslal Jakov posly (anděly) před sebou k Esavovi, svému bratru do země Seir, polí Edomu. Jedny z nejslavnějších bitev, které jsou zaznamenány v Bibli se nekonaly mezi dvěma armádami nebo dva

národy, ale mezi smrtelným člověkem a jeho nesmrtelným protějškem - andělem. Opustiv svůj rodinný tábor, aby vrátil pro nějaké zapomenuté věci (nádobu s olejem) Jakov Avinu (Jakub praotec) prodléval o samotě v hodinách před rozbřeskem, a najednou se k němu někdo přikradl. Nastal urputný zápas. Jakov byl poraněn na

ischiatickém nervu. Nicméně, on byl schopen paralyzovat záhadného muže. Ten se snaží vymanit z Jakovova železného sevření, neboť se blíží svítání. Jakov si uvědomil, že tento bojovník nebyl obyčejný člověk, ve skutečnosti to byl nebeský posel - anděl Esavův - a Jakov si stanovil podmínku pro jeho propuštění. Pustím Tě jen tehdy, když mi požehnáš! Midraš vysvětluje, že každá lidská bytost má svůj andělský protějšek - svého osobního anděla strážného. Jakov, který byl obdařen B-ží Prozřetelností se setkal se svým andělským oponentem jakožto předehrou k osobnímu střetnutí s jeho smrtelným nepřítelem bratrem Esavem. Talmud vysvětluje, že anděl měl nebeské povinnosti, které mu začaly za svítání. Proto prosil Jakova, aby mu dovol se zavčasu vrátit, aby dostal těmto povinností. Jako odpověď na Jakovův požadavek, anděl žádal Jakova, aby mu sdělil jeho jméno. Tvé jméno nebude již nadále slouti Jakov, ale Jisrael (Izrael), protože bojuješ jak s anděly tak i s lidmi (Lavanem Esavem) - a vítězíš (Berešit/Geneze 32,28.29). Pak Jakov se zeptá anděla na jeho jméno. Odpověď je dosti záhadná: "Proč se ptáš na moje jméno?" Zde postrádáme jakoukoliv další odpověď. Anděl žehná Jakovovi; ten těžce poraněn, kulhá zpět ke své rodině (Berešit/Geneze 32:30). Otázkou je: Co znamená andělská odpověď? Proč odpověděl na Jakovovu otázku protiotázkou? Proč odmítl sdělit své jméno? To by se mohlo přímo vykládat jako neomalenost, protože slušnost velí, že se má každý představit. Nebo anděl ve skutečnosti Jakovovi odpověděl a tou je právě ona protiotázka? O tom, kdo byl onen neznámý bylo napsáno nespočetně komentářů, studií, rabínských výkladů, ba na toto téma byly napsány celé romány. Někteří se domnívají, že šlo o anděla Jakovova, kdy tento patriarcha vede urputný zápas se svým "já". Jiní a těch je většina (jak jsme si již uvedli) se domnívají, že šlo o anděla Ezaova. Dle biblického pojetí nemá svého strážného anděla každý národ, ale každý jedinec. Podívej se podrobněji na "ovoce" tohoto zápasu.

- Za prvé zcela nečekaně se urovná Jakovův vztah ke svému bratrovi.
- Ale největším Jakovovým výtěžkem je změna jeho jména:

Otázal se: "Jak se jmenuješ?" Odpověděl: "Jakov." Tu řekl: "Nebudou tě už jmenovat Jakov (to je Úskočný), nýbrž Jisrael (to je Zápasí B-h), neboť jsi jako kníže zápasil s B-hem i s lidmi a obstál." Ozeáš praví: *Už v mateřském životě úskočně jednal se svým bratrem, ale v mužném věku jako kníže zápasil s B-hem.* (12,4.5) Jako kníže se utkal s andělem a obstál. Etymologie jména Jisrael (Izrael) je však dodnes nejistá. Odvozuje se od slovesa, které znamená "zápasit jako kníže", nebo "knížecky zápasit". Jiná možnost je toto jméno odvodit od kořene, které znamená "spravovat, velet, vládnout". Pak by jméno praotce Jisraele (a potažmo Jisraele jako národa) znamenalo: "vládne, nebo kraluje B-h".

Poslední možností je odvodit od kořene jod - šin - reš (konsonanty sín a šin se původně nerozlišovaly, připomeňme si epizodu z knihy Šoftim/Soudců 12:6 vyzvali ho: "Tak řekni šibbolet!" On však řekl: "Sibbolet" a nedokázal to přesně vyslovit.. I když je pro zdůraznění nesprávné výslovnosti užito ve slově sibbolet písmeno samech) tak by význam jména Jisrael byl "Přímý, řádný je B-h". Tohoto kořene je užito ve slově "Ješurun" jako ekvivalent Jisraele - Dvarim/Deuteronomium 32:15 *"Ješurún ztučněl a zbujněl, ztučněl jsi, obrostl tukem a ztloustl.B-hem, který ho učinil, opovrhl, potupil Skálu své spásy"*.

Dvarim/Deuteronomium 33:26 *"Nikdo není jako B-h, Ješurúne; na pomoc ti jede po nebesích, na oblacích ve své velebnosti.*

Izajáš 44:2 *Toto praví Hospodin, který tě učinil, který tě vytvořil v životě matky a pomáhá ti: Neboj se, Jakove, můj služebníku, Ješurúne, jehož jsem vyvolil.*

Taktéž bez zajímavosti není lokalita onoho tajemného setkání. Jestliže historikové a teologové jej stanovili do dnešního Jordánska, tak dle tradičních výkladů je to místo, kde bude jednou stát Jeruzalém. Tak se domníval rabbi Moše Ben Nachman (1194-1270), známější jako Nachmanides. To si nikterak neprotiřečí vzhledem k výskytu Bet-Elu (Berešit/Geneze 12,8), který ležel asi 10 km severně od Jeruzaléma. Po rozštěpení Šalomounova království označoval Bet-El jižní výběžek Jisraelského království. Schizmatický panovník tam nechal postavit chrám, aby udělal přítrž poutím svých poddaných do Jeruzaléma. Z toho plyne, že více lokalit se nazývalo tímto jménem.

Je zde vidět zlatá nit, začínající stvořením člověka - na místě budoucího Jeruzaléma, stromem života nacházejícím se - na místě budoucího Jeruzaléma, horou Moria, kam přivedl Abraham obětovat Izáka, též - na místě budoucího Jeruzaléma, místem tajemného schodiště (nebo žebříku), po němž vystupovali a sestupovali andělé - na místě budoucího Jeruzaléma, je to místo Jakovova životního zápasu, Chrámu, místem modliteb a nejposvátnějším místem všech židů a konečně místem, odkud se bude šířit mesiášská říše: Ješajahu/Izajáš 2.2n *"I stane se v posledních dnech, že se hora Hospodinova domu bude tyčit nad vrcholy hor, bude povznesena nad pahorky a budou k ní proudit všechny pronárody. Mnohé národy půjdou a budou se pobízet: "Pojďte, vystupme na horu Hospodinovu, do domu B-ha Jakovova. Bude nás učit svým cestám a my po jeho stezkách budeme chodit. Ze Sijónu vyjde zákon, slovo Hospodinovo z Jeruzaléma. On bude soudit pronárody, on ztrestá národy mnohé. I překují své meče na radlice svá kopí na vinařské nože. Pronárod nepozdvihne meč proti pronárodu, nebudou se již cvičit v boji."*

Vraťme se však ještě k Jakovovu zápasu. „Jakov poslal anděly“- z toho se učíme, že spravedlivý člověk je větší než anděl (neboť Jakov měl právo povolání anděly, aby vykonali jeho prosbu). Andělé byli stvoření se stupněm svatosti, který zůstává stále stejný, člověk dosahuje úrovně vlastním úsilím a může stále duchovně růst. Jména andělů nejsou stálá, mění se podle jejich úkolu,

Podle chachamim má každý národ svůj nebeský „kontakt“- anděla, který provází jeho osudy na tomto světě a je prostředníkem mezi B-hem a národem. Výjimkou je Jisrael a Esav. Izrael nepotřebuje prostředníka, sám je B-ží lid (Jakov je symbolem nejvyšší duchovní úrovně člověka), Esavův anděl se liší od všech ostatních, je duchovní silou zla. (Bava batra 16a: „Satan, jecer hara [zlý pud] a anděl smrti jsou jedno a to samé“) Avraham představuje dobrotu, Jicchak službu (zbožnost = to jsou dva ze tří pilířů, na nichž stojí svět. Třetím pilířem je Tóra (představuje ji Jakov), a ta je zásadní pro to, aby Izrael úspěšně plnil své poslání na zemi, bez ní Izrael chybje. Proto také anděl (Esavův anděl) **nezápasil** s Avrahamem ani s Jicchakem, ale s **Jakovem**. Proč poranění kyčle - anděl nemohl Jáкова přemoci, protože Jakov se houževnatě upínal k B-hu, ale pak mu anděl řekl o hříších vůdců národa v budoucnosti, Jakov se zastavil, aby se soustředil na B-ha a tím získal anděl možnost ho poranit.

Modlitba. Jaký máme ve skutečnosti postoj k modlitbě? Je to jen něco co děti dělají před usnutím? Je modlitba vyhrazená jen pro služby v synagoze? Proč se vlastně modlíme? A měli bychom se modlit? Proč je modlitba považována za jeden ze základních pilířů židovství? Příliš mnoho otázek. Podívejme se na tuto týdenní paraši a pokusme nalézt nějaké odpovědi. V této sidře čteme, jak Jakova zastihnou zprávy, že jeho hříšný a pomstychtivý bratr Esav, (vzpomínáme si z minulého týdne při výkladu paraši jej hrozil zabít), přijíždí se 400 bojovníky. Raši, nejpřednější vykladatel Tory, poukazuje na to, že po slyšení zprávy, Jakov měl tři možnosti:

- uchlácholit Esava skrz dary;
- připravit se na válku s ním,
- a modlit se.

Jakov zvolil všechny tři možnosti, ale to, co považoval za nejúčinnější zbraň, byla právě modlitba. Raši si všimá, že Jakov se připravil na bitvu tím, že nejprve rozdělil své lidi, pak se modlil, a nakonec poslal dary. Zdá se překvapující že Jakov, jeden z praotců židovského národa, který byl v kontaktu s B-hem a plně rozuměl síle modlitby, se ihned neobrátil na H-spodina o pomoc. Další notoricky známý příběh, kde Izraelité se obrátili na B-ha o pomoc je přechod Rudého moře. Egypťané jim byli v patách a před nimi moře. Jak se zachovají? Modlí se. Žádali B-ha o pomoc. A co jim odpověděl? Mluvte k Izraelitům, aby nejdříve zlikvidovali tábor. Midraš praví, že jistý Nachšon Ben Aminad jako první vstoupil do vln moře. Šel hlouběji a hlouběji a když jej moře zcela pohltilo, tak se teprve roztěpilo. A v tom nalézáme důležitý aspekt na jaké modlitby B-h reaguje a jakou formu či jaký způsob modlitby máme zvolit. Víra v sílu modlitby je také víra v naši zodpovědnost k tomu, abychom vynaložili maximum úsilí. *Modli se jako by všechno záleželo jen a jen na B-hu, ale konej vše jako by B-ha vůbec nebylo.* Modlitby jsou smysluplné a efektivní jen tehdy, když jsou doplněny činem anebo

alespoň záměrem. B-h vytváří situaci, kde stojíme před volbou, neboť skrze řešení dané situace získáme potenciál k tomu, abychom dokázali řešit vzniklé problémy vlastními silami. Ano, my potřebujeme Jeho pomoc, ale posedávat a modlit se úplně za všechno, co v životě potřebujeme, bez jakéhokoliv přičinění, je scestné. „Hišadlut“ – snažení se. V židovství je po člověku vyžadován maximálně aktivní přístup, a ne odevzdané přežívání. Zázrak není chápán jako pozitivní věc, která ukazuje na blízkost B-ží, naopak, člověk, kterému se musí udělat „zbytečný“ zázrak ve věci, kterou on sám mohl zvládnout – takový zázrak jde na úkor zásluh, které má člověk „nastřádaný“ v budoucím světě. Jinými slovy – člověk se svou nedostatečnou snahou poškodil do budoucnosti. Modlitba je také jedním ze stěžejních bodů židovského pojetí víry a sice, že právě v modlitbě vyznáváme, že Nejvyšší je našim **osobním B-hem**. Modlitba se vztahuje k Němu a měla by být každodenní součástí našeho života a ne jen vyhrazena pro zvláštní příležitosti, nebo když jsme v tísní a nedokážeme si sami pomoci. Nemusíme být v synagoze, a nemusíme být ani židé. Modlitba je rozmluvou (dialogem, nikoliv naším monologem) s B-hem. Můžeme ji pronášet v češtině, angličtině, japonštině či v kterémkoliv i exotickém jazyce. B-h dobře rozumí a chce slyšet naše modlitby. Nedopusťme, když chodíme do synagogy a kdy zdravíme své přátele; stejně tak sousedy, nebo rabína - během našich pochůzek po městě, abychom nepozdravili svého Stvořitele. Jistě, že B-h nepotřebuje naše modlitby. On nepotřebuje od nás vůbec nic. On nepotřebuje brát, ale On může jen dávat. Ne, B-h nepotřebuje naše modlitby. Ale skrz modlitbu poznáme našeho Stvořitele a přibližujeme se Mu. A jsouce blízko u B-ha nalézáme konečnou útěchu. Když se modlíme, zaměříme se na tu skutečnost, že B-h je našim Otcem a dárce všech hodnot. Žádat můžeme o cokoliv. Nic není příliš velké, a nic není příliš malé. My tím neobtěžujeme B-ha, a též neupoutáváme výhradě na sebe Jeho pozornost. Ale nesmíme zapomenout na lekci, které se dostalo Jakovovi. Musíme též usilovat v našich vlastních životech a budovat vědomí, že B-h je vždy na blízku, je naší ochranou, udržuje nás při životě, a neustále na nás dohlíží. Další paraša patří k tzv. "kontroverzním" částem Tenachu. Dina „vyšla“ – to je proti zásadě cudnosti, vhodné pro dceru Jáкова. Je tu nazvána „dcerou Lei“, protože i Lea „vyšla“ (Berešit/Genze 30:16), tedy „jaká matka, taková dcera“ (Raši). I když podle Rabínů byla z domu vylákána, přesto neměla vycházet, jestliže nebylo běžné se vystavovat, zejména, když byla obyvatelům Šchemu známá pro svůj pěkný vzhled. „Chivejec“= Amorita (chivi-aramské označení „had“, tedy někdo, kdo má podobné chování), „Šchem, syn knížete“ Dina odolala jeho lichotkám, přestože byl knížetem, a právě kvůli jeho postavení nepřišel jí nikdo na pomoc, když volala. Chamorovy (hebrejsky osel) a Šchemovy návrhy na sblížení obou rodů byly podle Lekach tov z hamiznosti- Šchem bažil po Dině, Chamor po hmotném prospěchu ze spojení s rodem Jáкова. Návrh obou bratrů Diny na obřizku Šchemitů nebyl miněním upřímně (proto k nim Jákov, ztělesnění pravdy, mlčel), počítali s tím, že

Šchemité odmítnou obřezat se a propustí Dinu (Ramban). Podle Šabtaje ben Meir ha Kohena navrhlí proto obřízku, aby potrestali Šchemity na tom orgánu, který zneuctil jejich sestru. Měli v pak úmyslu jen využít slabosti Šchemitů po obřízce a vysvobodit Dinu (nevraždit), podlehlí ale svému hněvu. Halachické zdůvodnění jejich pobití Šchemitů – (Ramban): pro všechny lidské bytosti je závazných sedm noachidských zákonů, za porušení je trest smrti, za krádež (= krádež člověka, únos). Proti tomu se Šchem provinil, a celé město s ním, protože s tím souhlasili. (Ramban): bez ohledu na čin Šchema všichni tam byli zlí a hříšní a opakovaně porušovali noachidské zákony. (Gur Arje): národy, jež jsou obětí agrese, mají právo vystoupit proti agresorům, lid Šchemu spáchal čin agrese proti lidu Izraele, proto měli Šimon a Levi právo na protiútok. Podle midraše bylo Levimu v té době jen 13 let. Důvod, proč se to s Dinou stalo: (Raši, Radak) – před 22 lety Jakov slíbil, že v Bethelu postaví B-hu oltář, opomněl to. Nyní ho B-h vyzval, ať tam bez prodlení odejde. B-h sice nepřivodil utrpení Diny kvůli Jakovovu opomenutí (každý má odpovědnost za své vlastní hříchy), ale když Jakov opomněl vykonat daný slib okamžitě, vyvolal tím ztrátu B-ží ochrany, následkem bylo, že žádný zázračný zásah neochránil Dinu před Šchemem. (Podle midraše také Jakov schoval dříve Dinu do truhly, aby ji schoval před žádostí Esava, jednal tak svévolně). Zmíněna jen smrt Debory, smrt Rivky není výslovně nikde uvedena, odvozuje se z výrazu „bachut- pláč“, chápe se jako plurál- bachot (dvojí pláč). Rivka byla pohřbena tajně v noci, kdyby měla pohřeb podle svých

zásluh, mohl by přijít Esav a lidé by o ní mluvili jako o ženě, jež dala život zlému člověku, byla by snížena její památka (Ramban) : také proto, že Jicchak byl slepý a nevycházel z domu, Jakov byl pryč a Esav ji nenáviděl kvůli Jicchakovu požehnání pro Jakova (Seder olam): traduje se, že Rachel se narodila toho dne, kdy Jakov obdržel požehnání od otce. Zemřela ve 36 letech. Po Rachelině smrti se Jakov usídlil ve stanu její služky Bilhy (kvůli památce na Rachel a také proto, že ona vychovávala obě Racheliny děti) . Reuven chtěl jeho postel přenést do stanu Lei (své matky). Přesto, že neudělal nic víc, než že ve stanu Bilhy sáhl na postel Jakova, popisuje to Tóra jako cizoložství, protože Reuven porušil právo druhého vést svůj manželský život, jak uzná za dobré. Rabíni učí, že soukromí manželského vztahu je nezbytný předpoklad svatosti. I malé prohřešky velkých (svatých) lidí jsou posuzovány přísněji, neboť jejich chování vytváří normu pro ostatní, proto byl Reuvenův čin tak souzen (rabi. D.Feinstein). Čas svatých míst pro nás jakoby zanikl. Nemůžeme už spatřit na nějakém kousku naší planety místo, kde je vstup do Božího obydlí a kde by vystupovali a sestupovali Boží poslové. Avšak přes rozdíl tisíciletí zůstalo pro nás skutečností setkání s živým Bohem, jež je hrozná a zároveň omilostňující. Tomu Jakobovi, který se právě dopustil podvodu na svém bratru, který nyní musí prchat z dosahu otcovského požehnání do nejistoty, dává Bůh příslib: Aj, já jsem s tebou a ostříhati tě budu, kamžkoli půjdeš. (28,15). Takový je B-h Jisraele B-h Bible. Nejedná s námi podle našich hříchů. Jeho jednání je přebohaté a nedá se měřit podle našich měřítek.

Trocha historie neuškodí

Opusťme nyní, alespoň na chvíli svět tradičních židovských vykladačů a podívejme se Jakovův příběh z hlediska dobového a historického pozadí. Považoval bych za velmi nepoctivé, kdybych neučinil tento následující rozbor. Koho však bude **pohoršovat** nechť prosím **přejde** na výklad týdenní **haftary**, kde se opět k našim stálým průvodcům Tanachu vracím. Zápas u potoka Jaboku, sahá rovněž svými základy hluboko do prehistorie Tenachu, až do doby nesmírně vzdálené od události, o nichž se zde vypravuje, kdy lidé ještě neměli výraznou víru v osobního B-ha nebo v mnoho bohů, kdy však jejich svět byl plný duchů, nadlidských bytostí různého druhu, kteří navštěvovali lidi v přátelském úmyslu, plnili jim přání, pomáhali jim nebo se naopak hrozivě stavěli proti nim, přepadali je, bojovali s nimi. V této dávné době má své kořeny příběh o boji u potoka Jaboku. A ještě dávno před tím, než Jakob táhl kolem se svou rodinou a se svými stády, s úzkostí očekává setkání se svým bratrem, vyprávělo se tam o říčním duchu při brodu přes Jabok, jenž přepadá a usmrcuje lidi, kteří se v noci chtějí dostat na druhý břeh. Duch však musí zpět na své místo, jakmile začne svítat. Toto prastaré, jistě předizraelské vyprávění se mění tím, že se stane součástí Jakovovy životní cesty. Když dnes čteme tento příběh, když se dnes ptáme, s kým tehdy Jakov doopravdy zápasil,

když nás děsí divokost tohoto mystického vyprávění, musíme si nejdříve ujasnit, že i v té době, kdy vyprávěči praoteckých příběhů učinili toto vyprávění jejich součástí, obsahovalo cizí a tehdy již dávno překonané představy. Je velkolepé a pro nás závažné právě v tom, jak jsou příběhy praotců zpracovány: s odvahou přejmout prastaré předizraelské tradice, aby tímto způsobem šli praotcové lidu mohutnými minulými údobími, a všechny tyto dávno „překonané“ tradice byly pojaty do svědectví o velikých B-žích činech při jeho lidu. Jestliže se to myslelo vážně s vyznáním B-ha jako Stvořitele, pak jeho cesty jdou také všemi hlubinami dávnověku a jeho tradicemi. V Jakovově příběhu se stal z přepadení říčním duchem boj se samým B-hem. Je to ovšem B-h v cizí, bizarní masce, jenž se setkává s Jakovem před cílem jeho dlouhé cesty na útěku a přepadá jej jako démon. Poprvé v Tenachu tu v příběhu ukazuje, že se B-h může stát nepřitelem. Právě tak, jak se líčí B-h v tomto vyprávění, tak o něm mluví Job ve svém zoufalství a svých pokušeních:

Prechlivost jeho zachvátila mne,
a vzal mne v nenávisť,
skřípě na mne zuby svými,

uchopiv mne za šíji mou, roztrávil mne.

Job 16,9.12

B-h se muže stál člověku nepřitelem. To umí tento prastarý příběh, tkvící hluboko v nihilismu, vyjádřit lépe nežli naše řeč, která svými pojmy nikdy nevystihne plnou skutečnost. Zakusil to nejen Job; k nářku žalmů patří i obžaloba B-ha, která může říci: „Obrátils mi se v nepřitele“; proroci ohlašují Izraeli, že B-h roztrhá svůj vlastní lid jako divoká šelma, a Ejcha (Pláč Jeremiášův) hledí zpět na zkázu Jeruzaléma. Ze zápasu s B-hem, který ho přepadl, vychází Jakov jako poražený i jako vítěz. Drží pevně démona a vynutí na něm požehnání. „Nepustím tě leč mi požehnáš.“

Dostane nové jméno: „Nebude více nazýváno jméno tvé Jakov, ale Jisrael! Neboť jsi statečně zacházel s B-hem i s lidmi a přemohl“. Nedostane jméno vítěze, ale bojovníka s B-hem. Toto Jméno skutečně charakterizuje dějiny, které začínají s tímto pokolením. Zde začal zápas s B-hem, který se skládal z dlouhého řetězu bojů a zápasů. Této představě B-ha, který se poněkud vymyká našim šablonám, odpovídá i jeden chasidický příběh. Chudý žid, který nebyl s to uživit svoji početnou rodinu zažaloval u bejt dinu (rabínského soudu) samotného Pána B-ha, že neplní své povinnosti a nepostará se o něj a jeho rodinu. Soud mu dal za pravdu. Místo Pána B-ha se o tohoto chudáka musela postarat obec formou cdaky (podpory).

Haftara: Prorok Ovadja (Abdiáš)

Tato týdenní haftara nám poodhaluje skutečnou povahu Edomitů, potomků Esava, a zobrazuje jeho dvě tváře. Učí nás poznat Edomovu věčnou nenávist k židovskému národu a nikdy nevěří v existenci nějakého možného přátelství. Ačkoli můžeme sem tam vypořádat momenty, kdy Edom jako by vystupoval přátelsky, musíme vždy být opatrní, protože tyto situace mají vždy své ale... Haftara začíná dynamickým popisem spiknutí proti Edomu tj. potomkům Esavým. Prorok Ovadja říká, **"Až tě přepadnou zloději, škůdcové noční, jak zajdeš! Což nenakradou tolik, aby měli dost? Až na tebe přijdou sběrači hroznů, nenechají ani paběrky. Tak bude Ezau propátrán, jeho úkryty proslíděny."**

Tyto specifické pasáže odkazují na historický moment, kdy spojenci obklopující Edom předstírají, že se připravují na pomoc ve válce proti silnému sousedovi. Spojenci doprovázeli Edom celou cestu až na hranice a potom jej opustili v době, kdy celá celá země nebyla chráněna. Pak se vrátili do nitra země, napadli celý Edom. Prorok upoutává naši pozornost k této specifické epizodě proto, aby demonstroval jedinečný znak Edomova bratrství, který vůbec stojí za zmínku. Z historického hlediska se Edom vždy jeví politicky jako spojenec značně problematický, i když někdy jeho nabídka vypadala docela opravdově. Avšak tento postoj byl povrchní, vždy bylo otázkou času, kdy zanechá svoji loajalitu a své přátele. Tentokrát vlastní spojenci se k Edomu zachovali jeho typickým způsobem jednání. Po zapojení Edomu do války dokázali jen drancovat jeho zemi. Příběh zde zazámenaný je předzvěstí neblahých zkušeností židovského národa s Římskou říší, velkou měrou složenou právě z potomků Esava. Pro ilustraci se prorok Ovadja zaměřuje na specifický aspekt římské éry, kdy role Edomitů hrála v ničení Druhého chrámu rozhodující roli. Ovadja říká, **"V ten den ses postavil proti němu, v den, kdy cizáci jímali jeho vojsko. Když vcházeli do jeho bran cizinci a losovali o Jeruzalém, i tys byl jako jeden z nich."** (1:11) Vpravdě válka proti Jeruzalému byla akcí Říma, ale Edomity (tedy

historické - rozumějme Idumejce) nemůžeme z toho vyjmout. Už jen proto, že se podíleli na boření chrámových zdí. Naši moudří připomínají, že tito potomci Edomitů byli ve skutečnosti konvertité k židovství, kteří prošli gijurem během vlády Heroda Velikého. Zpočátku tito Edomité budili dojem, že se upřímně připojili k Národu, a vřele byli uvítáni židovským obyvatelstvem. Ale, jak bylo skrze proroka předpovězeno, Edom nemohl být důvěryhodný a když židé byli v tíživé pozici, tak využili situace a brojili proti svým vlastním židovským bratrům a aktivně pomáhali v jejich likvidaci. Těsně po návratu z babylonského exilu, kdy Esavovy potomci nabídli svoji pomoc při obnově chrámu a Jeruzaléma, byla tato pomoc hřebíkem do židovské rakve (nebo ještě lépe řečeno danajským darem). Prorok Ovadja praví: **"Nevcházej do brány mého lidu v den jeho běd; právě ty se nepas pohledem na zlo, jež ho stihlo v den jeho běd; ať tvé ruce nesaahají po jeho majetku v den jeho běd! A nestůj nad průrvou, abys pobíjel ty, kdo vyvázli, nevydávej ty, kdo přežili, v den souzení!"** Jalkut Šimoni vysvětluje, že tato pasáž odkazuje na záluďnou strategii Edomitů během prvního exilu. Rozmístili své bojovníky na krátkou vzdálenost za babylonskou armádou a nastražili léčku židovským uprchlíkům. Oni si to též odůvodnili. Jestli vyhrají židé můžeme říct, že jsme byli zde, abychom jim pomohli a jestliže Babyloňané vyhrají, pomůžeme jim pozabíjet a oloupit prchající židy. Znovu si povšiměme jedinečnosti "bratrství" Edomitů. Kvůli dvěma tvářím mohli být často pokládáni za upřímné bratry nabízející svoji pomoc židům v dobách válek a krizí. Ale popravdě řečeno tento převlek jim poskytl ideální příležitost k tomu, aby vykořenili jakoukoliv stopu židovského národa v situaci, kdy se židé potřebovali vzchopit. Edomitský vzor "bratrství" má své stopy ve svém předchůdci, Esavovi. V této týdenní sidře čteme, že se Esav rozběhl k svému bratru Jakovovi a obejmou ho. Ačkoli Esav byl Jakovův úhlavním nepřitelem již od narození (vlastně ještě dříve), zdá se, že podstoupil upřímnou změnu svého srdce. Jakov poslal cené dary Esavovi coby gesto nabízeného přátelství; a poprvé za dobu jejich života se zplodilo

přátelství a bratrství mezi oběma dvojčaty. Tora líčí reakci na tento dar následovně: "Vajarec Esav likrato vachabkehu vajipol al cavarav vajišakehu vajivku." *A rozběhl se Esav mu ústřety, padl mu kolem krku a plakali.*" Berešit/Genzeze 33,4. Ať tak nebo onak, Chazal (chachamim zikaron livracha = moudří, budiž jejich památka požehnána) si všímá záhadných šesti teček (prakticky nad každým konsonantem slova), které se objevuje v textu Tory nad slovem "polibek" a odhaluje, že Esav vůbec původně nezamýšlel políbit svého bratra. Ve skutečnosti se jej pokusil kousnout, ale nebyl úspěšný ve svém záměru. Jeho věčná nenávisť byla tak hluboká, že dokonce v tomto pravdivém momentu přátelství, on nedokázal podmanit své niterné pocity. Tohoto vysvětlení se drží Raši, který

zase cituje klasický výklad rava Šimona bar Jochaje. Je nutno se držet zásady, že Esav nenávidí Jakova. Toto nás varuje, že nikdy nemáme ztratit z očí Eisavovu vnitřní nenávisť a dokonce i když upřímně vypadající gesta na první pohled mohou býtí lákavými, nikdy nesmíme přehlédnout, co leží pod povrchem. Edom, současný Esav, nikdy nebude náš věrný přítel a my musíme vždy být opatrní před jakoukoliv formou spojenectví s ním. Neměli bychom stát příliš těsně vedle něj a mějme v patrnosti jeho opravdový charakter a skutečnou podstatu. Tato hluboká brázda nenávisťi přežívá skrze generace dokud nenastane den, jak ostatně praví Ovadja: *"Vítězové pak vystoupí na horu Sijón, aby soudili Ezauovu horu. A nastane království Hospodinovo."* (v.21)
Gut šabes

Čtení na pokračování z knihy JOHNA D. RAYNERA a BERNARDA HOOKERA JUDAISMUS PRO DNEŠEK

Judaismus je mohutný, živý tok, jenž nikdy nebyl jednohlasý či jednonázorový. Vůči hlavnímu proudu tradičního judaismu se vymezuje přibližně od počátku 20.st. liberální (progresivní) judaismus, snažící se reflektovat po svém změny a problémy současného života.

Web stránka Olamu si klade za cíl informovat o judaismu.

To je důvod, proč publikujeme překlad knihy J.D.Raynera a B.Hookera o liberálním judaismu- chceme nabídnout poctivou informaci i o této novodobé větvi judaismu od uznávaných představitelů liberálního judaismu. Existuje, je tedy dobré o něm vědět a udělat si svůj názor."

Předmluva

Ježto Starý zákon předchází Novému a judaismus předchází křesťanství, nežidě se často domnívají, že židovské náboženství patří vlastně minulosti a jen díky židovské zatvrzelosti či věrnosti (podle toho, jak se na to díváte) přetrvalo až do dneška.

Věřící a praktikující Židé trvají na tom, že tomu tak není. Judaismus žije dál, protože svým stoupencům dává filosofii B-ha a vesmíru i způsob života, který tak promlouvá k jejich rozumu a citu, že raději obětují svůj život, než by se judaismu vzdali. Dědictví minulosti můžete milovat, ale život pro ně neobětujete. Judaismus, pro který Židé umírali, není starobylá tradice, ale živoucí víra.

Podle Deuteronomia řekl Mojžíš izraelskému lidu poté, co jim předal zákony, jimiž se měli řídit v životě a před tím, než vstoupili do země zaslíbené: „Vyvolte si život a žijte!“ Židé po tisíciletí věřili, že jen poslušnost B-žích zákonů dělá život životem a neposlušnost by přivodila jejich duševní i fyzický zmar.

Živá víra se musí vyvíjet a růst. Judaismus dělá obojí. Dokonce ani z pohledu ultraortodoxního, jenž věří, že každé slovo Tóry (pěti knih Mojžíšových) pochází prostřednictvím Mojžíše přímo od B-ha, není judaismus svatých knih stejný jako judaismus dnešní. Vždyť např. kde je Chrám? A zvířecí oběti? Kde

úřadující kněžstvo? To vše přestalo existovat ne pouze proto, že Chrám byl zničen Římany; ale proto, že to už neodpovídalo duchovnímu vyzrání judaismu směrem k demokracii synagogy, rovnosti modlitby a k rabínskému učení. Je příznačné, že chrámová bohoslužba, jak ji líčí Bible, se daleko víc podobala katolické bohoslužbě, než židovské liturgii. Můžete namítnout, že Židé se modlí za návrat starých časů, ale mnozí soudí- podle mého ne bezdůvodně-že ani ortodoxní Židé si nepřejí přivolat minulost. Stará čtvrť Jeruzaléma je dnes v židovských rukou, ale kvůli tomu se snad žádný Žid nedomnívá, že se má znovu vystavět Chrám a dát nová šance židovským kněžím.

Jestliže po staletí se judaismus měnil vzdor ortodoxní víře opírající se o zjevení na Sinaji, pak za posledních sto let se měnil přímo z podnětu židovských učenců, kteří vyvolali širokou odezvu tvrzením, že B-ží zjevení pokračuje, neskončilo oním jediným okamžikem lidských dějin a stejně jako B-h promlouval k Abrahamovi, k Mojžíšovi a k rabimu Akivovi, tak promlouvá k duchovním velikanům každé doby.

V Talmudu (zápisu halachických diskusí a rozhodnutí) se říká, že Mojžíšovi bylo dovoleno vrátit se na zem a navštívit akademii rabiho Akivy. Tam naslouchal výkladu mojžíšského zákona, avšak vůbec nerozuměl složitým

vývodům a upokojil se, až když rabi Akiva řekl svým žákům, že to je zákon, který Mojžíš obdržel na Sinaji.

K uchování živoucnosti a dynamičnosti zákona měl judaismus vedle psané Tóry ještě Tóru ústní, podle tradice rovněž danou Mojžíšovi, avšak předávanou po generace jen ústním podáním. Bylo zakázáno ji zapisovat, a tak se mohla vyvíjet a vůdčí osobnosti každé generace mohly přidávat svůj podíl k duchovnímu a sociálnímu vývoji svého lidu.

Krutá a nejistá období židovských dějin bohužel vyvolala v rabínech obavu, že ústní právo bude ztraceno, nebude-li zapsáno. Ústní tradice se však vyvíjela i nadále. Konec nastal až ve středověku, kdy diskuse už nebyly prostě jen zapisovány, ale ústní právo bylo kodifikováno rabínskými autoritami, jež měly poslední slovo v tom, co se smí a nesmí.

Různé kodifikace ústního práva vedly k omezení židovské tvořivosti, byť byly výjimky- geniální rabíni, nacházející v kodifikaci možnost tvůrčího výkladu. Z větší části však byl židovský život obehnan hradbou rituálních příkazů. Je známkou židovské lásky k Tóře a tradici, že i v tomto sevřeném rámci, spoutání příkazy v něm a omezování nepřátelským světem vně, dokázali Židé najít tolik radosti ze života. Ovšem židovský způsob života se vyvíjel přes 3 000 let, až vyloučil nečistoty a zbylo jen duchovní zlato.

S vědeckým a sociálním pokrokem v Evropě a se zrušením občanských restrikcí pro Židy vzrůstal počet židovských učenců, kteří chtěli obrodit judaismus čerstvým závanem moderního myšlení, tak jako dříve Filón a Maimonides cítili nutnost obrodit judaismus platónstvím a aristotelismem. Novodobí židovští učenci stavěli na kritickém zkoumání Bible, jež potvrdilo, že mojžíšský zákon prošel dlouhým vývojem, z větší části až po smrti Mojžíšově a Mojžíšovi byl jen připsán, aby získal potřebnou váhu.

Budiž řečeno, že v tom nebylo nic nečestného. Ve starověku se považovalo připsání velkých děl či zákonů legendárním hrdinům za samozřejmé, za literární licenci.

Tímto novým přístupem k Bibli začala v 19.st.v Německu reforma judaismu a rozšířila se do USA, kde zapustila silné kořeny. S nově nalezenou svobodou, kterou jim dala víra ve stále pokračující Zjevení, učinili zakladatelé progresivního judaismu četné změny v židovské bohoslužbě a náboženských předpisech.

Při napětí, jež existovalo mezi židovským a nežidovským způsobem života, cítili reformátoři dvojí odpovědnost: uchovat to nejlepší z tradice a dát náboženství nový výraz, aby se posílila vazba Židů

k jejich víře. Obroda judaismu byla zvláště důležitá i proto, že nové vědecké objevy odvedly mnoho křesťanů z církve a stejný vliv měly i na Židy, kteří prahli po vědeckých a uměleckých rozkoších západního světa, jim tak dlouho odepřeného a byli ochotní vzdát se i náboženství otců, jen aby mohli vstoupit do toho nového, svobodného světa.

R.1902 udělal obrozený judaismus v Británii odvážný krok založením Židovské náboženské unie, vedené Claudem Montefiorem, Lily Montagu a Israelem Abrahamsem. Podpořili je rev.Simeon Singer, Sir Isidor Spielman a další angložidovské osobnosti. Unie zahájila organizování bohoslužeb s cílem zabránit odlivu od judaismu. O šest let později byla k názvu unie připojena slova „pro rozvoj liberálního judaismu“. V roce 1912 ustavila unie první liberální židovskou synagogu a rabínem v ní se stal dr. Israel Mattuck, rodem Evropan, výchovou Američan. Rabín dr.Mattuck dal hluboký duchovní základ tomuto hnutí, jež od svého vzniku založilo 23 kongregací, dnes známých pod společným jménem Unie liberálních a progresivních synagog.

V knize „Judaismus pro dnešek- prastará víra s moderním poselstvím“ oba autoři- J.D.Rayner, vrchní rabín liberální židovské synagogy a rabín B.Hooker- oba vůdčí osobnosti našeho hnutí, podávají jasně a krátce základy židovské víry i jejího praktikování v liberálním a progresivním pojetí. Přesto však hlásají tentýž judaismus, který započal Abrahamem, jenž uvěřil ve zjevení jednoho B-ha, stvořivšího svět a v představu všech mužů a žen, svorně uctívajících a poslušných svého Stvořitele.

Kniha byla napsána v naději, že židovští čtenáři získají lepší vhled do své víry a jejího praktikování- a ti nežidovští si uvědomí sílu, již si judaismus udržuje věrnost svých stoupenců od počátku západních dějin. Tato síla vychází z jeho životního idealismu, z přesvědčení, že jen láskou, spravedlností a dobročinností, tak jak je židovskou tradicí, dojde lidstvo ke dni, za jehož příchod se Židé denně modlí (a naděje v něj jim pomáhá zvládat realitu) —„A ten den bude jeden B-h a jeho jméno bude jedno.“ Je to přetrvávající víra v uskutečnění mesiášského snu, co nám velí nazvat dnešní judaismus prastarou vírou s poselstvím, jež nikdy nezestárne.

Rabín Sidney Brichto

Ředitel a výkonný vicepresident Unie liberálních a

progresivních synagog

I. JAK KRÁSNÉ JE NAŠE DĚDICTVÍ

Liberální judaismus vyznává judaismus

Co je liberální judaismus? Není lehké odpovědět. Liberální judaismus nemá žádné oficiální doktríny. Pravda, v r.1909 vydala Židovská náboženská unie brožuru, vytyčující hlavní principy, přijaté členstvem, a v témže roce byl vydán i manifest s konkrétním programem. Avšak žádný z těchto dokumentů si neosoboval právo na směrodatnost, chtěly být spíše jakýmsi vodítkem, jež se může (a nemusí) přijmout, pozměnit, odmítnout. Cílem bylo navrhnout, snad i přesvědčit, ne však diktovat. Judaismus obecně vůbec nevyhlašuje dogmata, závazná pro všechny Židy; a důraz na svobodu, obsažený v přívlastku liberálního judaismu, činí břímě dogmat dvojnásob nepřijatelné, jakožto nežidovské a jakožto neliberální.

Ovšem pak to svádí k názoru, že liberálním judaismem může být cokoli, v co věří kterýkoli liberální Žid, což je nejen nevýstižné, ale i nepravdivé, poněvadž hnutí má koherentní názor, zřetelný étos i jasný směr, určený jeho zakladateli a rozvíjený následovníky. Odráží se to v činnosti hnutí, objasňuje v jeho literatuře a vyjadřuje v liturgii; tyto jednotlivé prvky ovšem nemusejí být hned postřehnuty či správně pochopeny kandidátem, který má v úmyslu začlenit se do liberální kongregace.

Má-li být řečeno, co je podstatou liberálního judaismu (s vědomím, že žádnou definicí nelze vyhovět všem), nutno najít rovnováhu mezi snahami definovat příliš striktně či naopak příliš vágně, ve shodě s nejpovolanějšími rabínskými i nerabínskými autoritami. Za ně se pokusíme hovořit a v tomto smyslu budeme dále užívat s patřičným ostychem- zájmeno „my“.

Co tedy („my“) vyznáváme? Judaismus. Naším cílem je podporovat věc judaismu- hájit jej, vyvyšovat

jeho dobré jméno, očistit jej a posílit, chránit, učinit jej zásadní silou s účinným vlivem a předat jej úspěšně budoucím generacím. V názvu „liberální judaismus“ je tedy pro nás důležitější substantivum než adjektivum, třebaže i ono je důležité, neboť poukazuje na ono specifické vyjádření judaismu, jež (jak věříme) má největší šanci oslovit dnešní Židy a zajistit tak přežití judaismu jako celku.

To, že judaismus reformujeme, neznamená, že jsme mu méně oddaní. Naopak, právě tím projevujeme svou oddanost. Nepřetváříte přece to, čím pohrdáte. Nevydáváte čas, myšlení, energii a peníze na něco, co pro vás nemá cenu. Nestavíte synagogy a školy, nevychováte rabíny a učitele, nekonáte bohoslužby, nepořádáte setkání, nevydáváte časopisy, nepíšete knihy a brožury a neděláte bezpočtu dalších počinů s cílem aktivního židovského společenství- to všechno děláte, jen když o judaismus stojíte. A děláte to, i když se vám kvůli tomu dostává nepřátelství a ostrakismu, jak se liberálním židům často stává. Děláte to, pokud váš zájem o judaismus je hluboký, a nikoli jen povrchní. Židovská náboženská unie vznikla proto, aby vrátila judaismu zpět ty, kdo jej opustili, aby v nich probudila nové chápání jejich dědictví, novou úctu k němu, nové pouto. To je náš cíl. A co nás rozsvěcuje, motivuje, pohání? Věrnost judaismu, láska k němu, obdiv, nadšení. Věříme, jak věříme, učíme, co učíme a děláme to, co děláme, neboť se hlásíme ke slovům staré židovské modlitby: „Jak jsme šťastní! Jak dobrý je náš úděl, jak příznivý náš los, jak krásné je naše dědictví!“

Zveřejněno s laskavým souhlasem autora i překladatele.

Šabat tento týden začíná v pátek v 15'32, a končí v sobotu v 16'47.

Délka dne je 8 hod 39 min; délka skutečné hodiny činí 43 minuty, východ jitřenky 5'35; doporučený čas ranní modlitby (talit a tfilin) v 6'06 hod; východ slunce v 7'17; polovina dne 11'37; čas odpolední modlitby (mincha gedola) ve 12'07, (mincha ktana 14'08, plag mincha 15'02) západ slunce (škia) 15'56; východ hvězd v 16'33 podle Holešova (jihovýchodní Morava); Čechy + 10 minut; podle kalendáře Kaluach

Šavua tov (שבוע טוב) - dobrý týden – vydává Olam - Společnost Judaica Holešov, Osvobození 1133, www.olam.cz Kontaktní osoba Jiří Richter, e-mail olam@olam.cz tel. 573 396 046